

- [๑๕] อชฌตตวตถานเน ปญญา วตถุนานตเต ฌาณิ.
- [๑๖] พหิททวตถานเน ปญญา โคจรรณานตเต ฌาณิ.
- [๑๗] จริยวตถานเน ปญญา จริยานานตเต ฌาณิ.
- [๑๘] จตุธมมวตถานเน ปญญา ภูมินานตเต ฌาณิ.
- [๑๙] นวธมมวตถานเน ปญญา ธมมนานตเต ฌาณิ.
- [๒๐] อภิญญาปญญา ฌาตถุญเ ฌาณิ.
- [๒๑] ปริญญาปญญา ติรณญเ ฌาณิ.
- [๒๒] ปหานเน ปญญา ปริจจาคญเ ฌาณิ.
- [๒๓] ภาวนาปญญา เอกรสญเ ฌาณิ.
- [๒๔] สจฺจิกิริยาปญญา ผสฺสนญเ^๑ ฌาณิ.
- [๒๕] อตถุนานตเต ปญญา อตถปปฏิสมฺภิกเท ฌาณิ.
- [๒๖] ธมมนานตเต ปญญา ธมมปปฏิสมฺภิกเท ฌาณิ.
- [๒๗] นินฺรุตตินานตเต ปญญา นินฺรุตติปปฏิสมฺภิกเท ฌาณิ.
- [๒๘] ปฏิกฺขาณนานตเต^๒ ปญญา ปฏิกฺขาณปปฏิสมฺภิกเท ฌาณิ.
- [๒๙] วิหารนานตเต ปญญา วิหารญเ ฌาณิ.
- [๓๐] สมากตฺตินานตเต ปญญา สมากตฺตญเ ฌาณิ.
- [๓๑] วิหารสมากตฺตินานตเต ปญญา วิหารสมากตฺตญเ ฌาณิ.
- [๓๒] อวิกฺเขปปริสฺสุทฺตตฺตา อาสวสมฺมุจฺเจเท ปญญา อานนฺตริกสมามิ^๓ ฌาณิ.
- [๓๓] ทสฺสนาธิปเตยฺยํ สนฺโตะ จ วิหาราธิคโม ปณีตานิคมุตฺตตฺตาปญญา อรณฺวิหาร
ฌาณิ.
- [๓๔] ทฺวิหิ พลลฺลหิ สมนฺนาคตฺตตฺตา ตโย จ สงฺขารานํ ปฏฺธิปฺปสฺสทฺธิยา โสพฺสฺหิ
ฌาณจิริยาหิ นวหิ สมากจิริยาหิ วสฺสีกาวตฺตาปญญา นิโรธสมากตฺติยา ฌาณิ.
- [๓๕] สมฺปชานสฺส ปวตฺตปฺริยาทานเน ปญญา ปรีนฺนิพฺพานเน ฌาณิ.
- [๓๖] สพฺพธมฺมานํ สมฺมาสมฺมุจฺเจเท นิโรเธ จ อนฺุปญฺจานตฺตาปญญา สมลฺลิสฺสญเ ฌาณิ.

^๑ ม., อี. ผสฺสนญเ

^๒ จ.ม. ปฏิกฺขาณนานตเต. เอวมฺปรีปี

^๓ จ.ม. อานนฺตริกสมามิหิ

- [๓๗] ปุณฺณนตฺตเตชฺชปรียาทาเน ปญฺญา สลฺเลขญฺเฐ ฌาณํ.
- [๓๘] อสฺสลิณตฺตปฺหิตตฺตปคฺคหญฺเฐ ปญฺญา วิริยารมฺเณ ฌาณํ.
- [๓๙] นานาธมฺมปฺปกาสนตาปญฺญา อตฺถสฺนทฺสฺสเน ฌาณํ.
- [๔๐] สพฺพธมฺมานํ เอกสงฺกหตา นานตฺเตกตฺตปฺปฏิเวเช ปญฺญา ทสฺสณวิสุทฺธิ
ฌาณํ.
- [๔๑] วิทิตตฺตา ปญฺญา ขนฺติฌาณํ.
- [๔๒] สุกฺกตฺตา ปญฺญา ปรีโยคาหเน^๑ ฌาณํ.
- [๔๓] สโมทฺทเน ปญฺญา ปเทสฺวิหาเร ฌาณํ.
- [๔๔] อธิปตฺตฺตา ปญฺญา สลฺลญาวิวิญฺเญ ฌาณํ.
- [๔๕] นานตฺเต ปญฺญา เจโตวิวิญฺเญ ฌาณํ.
- [๔๖] อธิญฺจฺจาเน ปญฺญา จิตฺตวิวิญฺเญ ฌาณํ.
- [๔๗] สุลฺลเต ปญฺญา ฌาณวิวิญฺเญ ฌาณํ.
- [๔๘] โวสฺสคฺเค^๒ ปญฺญา วิโมกฺขวิวิญฺเญ ฌาณํ.
- [๔๙] ตถญฺเฐ ปญฺญา สจฺจวิวิญฺเญ ฌาณํ.
- [๕๐] กายมฺปิ จิตฺตมฺปิ เอกวตฺถุณฺตา สุขสฺลฺลณฺจ ลหุสฺลฺลณฺจ อธิญฺจฺจฺจฺจฺจ
อิชฺฌณฺญฺเฐ ปญฺญา อิทฺธิวิเช ฌาณํ.
- [๕๑] วิตกฺกวิปฺฬารวเสน นานตฺเตกตฺตสทฺทนิมิตฺตํ ปรีโยคาหเน ปญฺญา
โสตฺธาตฺวิสุทฺธิฌาณํ.
- [๕๒] คิณฺณํ จิตฺตํ วิปฺฬารตฺตา อินฺทฺริยานํ ปสาทวเสน นานตฺเตกตฺตวิญฺญาณ
จิริยา ปรีโยคาหเน ปญฺญา เจโตปรียฌาณํ.
- [๕๓] ปจฺจยปฺปวตฺตํ ธมฺมานํ นานตฺเตกตฺตกมฺมวิปฺฬารวเสน ปรีโยคาหเน ปญฺญา
ปฺพเพณิवासฺนุสฺสตีฌาณํ.
- [๕๔] โอบาสวเสน นานตฺเตกตฺตรูปนนิมิตฺตํ ทสฺสณญฺเฐ ปญฺญา ทิพฺพจกฺขุฌาณํ.
- [๕๕] จตฺสญฺจิริยา อากาเรหิ คิณฺณนฺนํ อินฺทฺริยานํ วสีทวตาปญฺญา อาสวานํ ขย
ฌาณํ.

^๑ ม. ปรีโยคาหเน. เอมฺมปรีปี

^๒ จ.ม. โวสฺสคฺเค

- [๕๖] ปริณญฺเฐ ปณฺหา ทุกฺเข ฉานฺตี.
 [๕๗] ปหานญฺเฐ ปณฺหา สมฺทเย ฉานฺตี.
 [๕๘] สจฺฉิกริยญฺเฐ ปณฺหา นิโรเช ฉานฺตี.
 [๕๙] ภาวนญฺเฐ ปณฺหา มคฺเค ฉานฺตี.
 [๖๐] ทุกฺเข ฉานฺตี.
 [๖๑] ทุกฺขสมฺทเย ฉานฺตี.
 [๖๒] ทุกฺขนิโรเช ฉานฺตี.
 [๖๓] ทุกฺขนิโรธคามินิยา ปฏฺิปปทาย ฉานฺตี.
 [๖๔] อตฺถปฏฺิสมฺภิเท ฉานฺตี.
 [๖๕] ฐมฺมปฏฺิสมฺภิเท ฉานฺตี.
 [๖๖] นิรุตฺติปฏฺิสมฺภิเท ฉานฺตี.
 [๖๗] ปฏฺิภานปฏฺิสมฺภิเท ฉานฺตี.
 [๖๘] อินฺทฺริยปโรปรียตฺเต ฉานฺตี.
 [๖๙] สตฺตานํ อาสยानุสเย ฉานฺตี.
 [๗๐] ยมกปาฏฺิหิเร^๑ ฉานฺตี.
 [๗๑] มหากรุณาสมাপตฺติยา ฉานฺตี.
 [๗๒] สพฺพญฺตฉานฺตี.
 [๗๓] อนาวรณํ ฉานฺตี

อิมานิ เตสตฺตติ ฉานฺตานิ. อิมํ เตสตฺตติยา^๒ ฉานฺตานํ สตฺตสฏฺฺฉิ ฉานฺตานิ
 สวากสาธารณานิ, ฉ ฉานฺตานิ อสาธารณานิ สวากเหตีติ.

มาติกา นิฏฺฺจิตา.

^๑ ฉ.ม., อี. ยมกปาฏฺิหิเร

^๒ อี. เตสตฺตตี

๑. ญาณกถา

๑. สุตมยญาณนิตุเทศ

[๑] กถั โสดาวธานเ ปญญา สุตมเย ญาณั ?

“อิมะ ชมฺมา อภิญญะยา”ติ โสดาวธานั, ตัปฺชานนา ปญญา สุตมเย ญาณั. (๑)

“อิมะ ชมฺมา ปริญญะยา”ติ โสดาวธานั, ตัปฺชานนา ปญญา สุตมเย ญาณั. (๒)

“อิมะ ชมฺมา ปหาตพฺพา”ติ โสดาวธานั, ตัปฺชานนา ปญญา สุตมเย ญาณั. (๓)

“อิมะ ชมฺมา ภาเวตพฺพา”ติ โสดาวธานั, ตัปฺชานนา ปญญา สุตมเย ญาณั. (๔)

“อิมะ ชมฺมา สจฺจิกาทพฺพา”ติ โสดาวธานั, ตัปฺชานนา ปญญา สุตมเย ญาณั. (๕)

“อิมะ ชมฺมา หานภาคิยา”ติ โสดาวธานั, ตัปฺชานนา ปญญา สุตมเย ญาณั. (๖)

“อิมะ ชมฺมา จิตฺตภาคิยา”ติ โสดาวธานั, ตัปฺชานนา ปญญา สุตมเย ญาณั. (๗)

“อิมะ ชมฺมา วิเสสภาคิยา”ติ โสดาวธานั, ตัปฺชานนา ปญญา สุตมเย ญาณั. (๘)

“อิมะ ชมฺมา นิตฺตพฺเพธภาคิยา”ติ โสดาวธานั, ตัปฺชานนา ปญญา สุตมเย ญาณั. (๙)

“สพฺเพ สงฺขาระ อนิจฺจา”ติ โสดาวธานั, ตัปฺชานนา ปญญา สุตมเย ญาณั. (๑๐)

“สพฺเพ สงฺขาระ ทุกฺขา”ติ โสดาวธานั, ตัปฺชานนา ปญญา สุตมเย ญาณั. (๑๑)

“สพฺเพ ชมฺมา อนตฺตา”ติ โสดาวธานั, ตัปฺชานนา ปญญา สุตมเย ญาณั. (๑๒)

“อิทํ ทุกฺขั อริยสจฺจนุ”ติ โสดาวธานั, ตัปฺชานนา ปญญา สุตมเย ญาณั. (๑๓)

“อิทํ ทุกฺขสมฺมทโย^๑ อริยสจฺจนุ”ติ โสดาวธานั, ตัปฺชานนา ปญญา สุตมเย ญาณั.

(๑๔)

“อิทํ ทุกฺขนิโรธ^๒ อริยสจฺจนุ”ติ โสดาวธานั, ตัปฺชานนา ปญญา สุตมเย ญาณั.

(๑๕)

“อิทํ ทุกฺขนิโรธคามินิ ปฏฺฐิตา อริยสจฺจนุ”ติ โสดาวธานั, ตัปฺชานนา ปญญา สุตมเย ญาณั. (๑๖)

[๒] กถั “อิมะ ชมฺมา อภิญญะยา”ติ โสดาวธานั, ตัปฺชานนา ปญญา สุตมเย ญาณั?

เอโก ชมฺโม อภิญญะโย, สพฺเพ สตฺตา อาหารภูจฺจิตฺกา. เทว ชมฺมา อภิญญะยา, เทว ธาตุโย. ตโย ชมฺมา อภิญญะยา, ติสฺโส ธาตุโย. จตฺตาโร ชมฺมา อภิญญะยา, จตฺตาริ

^๑ จ.ม., อ. สพฺพตฺถ ทุกฺขสมฺมทโย

^๒ จ.ม., อ. สพฺพตฺถ ทุกฺขนิโรธ

อริยสัจจานี. ปณจ ชมฺมา อภิญฺเฌยฺยา, ปณจ วิมุตตตายตฺตานานี. จ ชมฺมา อภิญฺเฌยฺยา, จ อนุตฺตตริยานี. สคฺต ชมฺมา อภิญฺเฌยฺยา, สคฺต นินฺทิตฺตวตฺตญฺญานี. อภฺจ ชมฺมา อภิญฺเฌยฺยา, อภฺจ อภิกายตฺตานานี. นว ชมฺมา อภิญฺเฌยฺยา, นว อนุปฺพุทฺทวิหารา. ทส ชมฺมา อภิญฺเฌยฺยา, ทส นินฺชรวตฺตญฺญานี.

[๑] สพฺพํ ภิกฺขเว อภิญฺเฌยฺยํ, กิลฺลจ ภิกฺขเว สพฺพํ อภิญฺเฌยฺยํ ? จกฺขุ^๑ ภิกฺขเว อภิญฺเฌยฺยํ, รูปา อภิญฺเฌยฺยา, จกฺขุวิญฺญาณํ อภิญฺเฌยฺยํ, จกฺขุสมฺมสฺสโต อภิญฺเฌยฺโย, ยมฺปิ^๒ จกฺขุสมฺมสฺสสฺสจฺจา อุปฺปชฺชติ เวทิตฺตํ สฺขํ วา ทฺกขํ วา อทุกฺขมสฺสขํ วา, ตมฺปิ อภิญฺเฌยฺยํ. โสคฺตํ อภิญฺเฌยฺยํ, สทฺททา อภิญฺเฌยฺยา. ฆานํ อภิญฺเฌยฺยํ, คนฺธา อภิญฺเฌยฺยา. ชิวฺหา อภิญฺเฌยฺยา, รสา อภิญฺเฌยฺยา. กาโย อภิญฺเฌยฺโย, โฝฏฺฐพฺพา อภิญฺเฌยฺยา. มโน อภิญฺเฌยฺโย, ชมฺมา อภิญฺเฌยฺยา. มโนวิญฺญาณํ อภิญฺเฌยฺยํ, มโนสมฺมสฺสโต อภิญฺเฌยฺโย, ยมฺปิ^๓ มโนสมฺมสฺสสฺสจฺจา อุปฺปชฺชติ เวทิตฺตํ สฺขํ วา ทฺกขํ วา อทุกฺขมสฺสขํ วา, ตมฺปิ อภิญฺเฌยฺยํ."

รูปี อภิญฺเฌยฺยํ, เวทนา อภิญฺเฌยฺยา, สลฺลณา อภิญฺเฌยฺยา, สจฺจารา อภิญฺเฌยฺยา, วิญฺญาณํ อภิญฺเฌยฺยํ.

จกฺขุ อภิญฺเฌยฺยํ, โสคฺตํ อภิญฺเฌยฺยํ, ฆานํ อภิญฺเฌยฺยํ, ชิวฺหา อภิญฺเฌยฺยา, กาโย อภิญฺเฌยฺโย, มโน อภิญฺเฌยฺโย. รูปา อภิญฺเฌยฺยา, สทฺททา อภิญฺเฌยฺยา, คนฺธา อภิญฺเฌยฺยา, รสา อภิญฺเฌยฺยา, โฝฏฺฐพฺพา อภิญฺเฌยฺยา, ชมฺมา อภิญฺเฌยฺยา. จกฺขุวิญฺญาณํ อภิญฺเฌยฺยํ, โสคฺตวิญฺญาณํ อภิญฺเฌยฺยํ, ฆานวิญฺญาณํ อภิญฺเฌยฺยํ, ชิวฺหาวิญฺญาณํ อภิญฺเฌยฺยํ, กายวิญฺญาณํ อภิญฺเฌยฺยํ, มโนวิญฺญาณํ อภิญฺเฌยฺยํ. จกฺขุสมฺมสฺสโต อภิญฺเฌยฺโย, โสคฺตสมฺมสฺสโต อภิญฺเฌยฺโย, ฆานสมฺมสฺสโต อภิญฺเฌยฺโย, ชิวฺหาสมฺมสฺสโต อภิญฺเฌยฺโย, กายสมฺมสฺสโต อภิญฺเฌยฺโย, มโนสมฺมสฺสโต อภิญฺเฌยฺโย. จกฺขุสมฺมสฺสชา เวทนา อภิญฺเฌยฺยา, โสคฺตสมฺมสฺสชา เวทนา อภิญฺเฌยฺยา, ฆานสมฺมสฺสชา เวทนา อภิญฺเฌยฺยา, ชิวฺหาสมฺมสฺสชา เวทนา อภิญฺเฌยฺยา, กายสมฺมสฺสชา เวทนา อภิญฺเฌยฺยา, มโนสมฺมสฺสชา เวทนา อภิญฺเฌยฺยา. รูปลสฺลณา อภิญฺเฌยฺยา, สทฺทลสฺลณา อภิญฺเฌยฺยา, คนฺธลสฺลณา อภิญฺเฌยฺยา, รสลสฺลณา อภิญฺเฌยฺยา,

^๑ จ. จกฺขุ. เอมฺปริปี

^๒ ม. ยมฺปิ. เอมฺปริปี

^๓ สคฺตฺต. ๑๐/๕๒ อุปฺสคฺตฺต

โผฏฐัพพสณฺหา อภิญฺเญยฺยา, ฌมฺมสณฺหา อภิญฺเญยฺยา. รูปสณฺเจตนา อภิญฺเญยฺยา, สทฺทสณฺเจตนา อภิญฺเญยฺยา, กนฺธสณฺเจตนา อภิญฺเญยฺยา, รสสณฺเจตนา อภิญฺเญยฺยา, โผฏฐัพพสณฺเจตนา อภิญฺเญยฺยา, ฌมฺมสณฺเจตนา อภิญฺเญยฺยา. รูปตณฺหา อภิญฺเญยฺยา, สทฺทตณฺหา อภิญฺเญยฺยา, กนฺธตณฺหา อภิญฺเญยฺยา, รสตณฺหา อภิญฺเญยฺยา, โผฏฐัพพตณฺหา อภิญฺเญยฺยา, ฌมฺมตณฺหา อภิญฺเญยฺยา. รูปวิตกฺโก อภิญฺเญยฺโย, สทฺทวิตกฺโก อภิญฺเญยฺโย, กนฺธวิตกฺโก อภิญฺเญยฺโย, รสวิตกฺโก อภิญฺเญยฺโย, โผฏฐัพพวิตกฺโก อภิญฺเญยฺโย, ฌมฺมวิตกฺโก อภิญฺเญยฺโย. รูปวิจาโร อภิญฺเญยฺโย, สทฺทวิจาโร อภิญฺเญยฺโย, กนฺธวิจาโร อภิญฺเญยฺโย, รสวิจาโร อภิญฺเญยฺโย, โผฏฐัพพวิจาโร อภิญฺเญยฺโย, ฌมฺมวิจาโร อภิญฺเญยฺโย.

[๔] ปจฺวีธาตุ อภิญฺเญยฺยา, อาโปธาตุ อภิญฺเญยฺยา, เตโชธาตุ อภิญฺเญยฺยา, วาโยธาตุ อภิญฺเญยฺยา, อากาสาธาตุ อภิญฺเญยฺยา, วิญฺญาณธาตุ อภิญฺเญยฺยา.

ปจฺวิกสิณฺโณ อภิญฺเญยฺโย, อาโปกสิณฺโณ อภิญฺเญยฺโย, เตโชกสิณฺโณ อภิญฺเญยฺโย, วาโยกสิณฺโณ อภิญฺเญยฺโย, นีลกสิณฺโณ อภิญฺเญยฺโย, ปิตฺทกสิณฺโณ อภิญฺเญยฺโย, โลหิตกสิณฺโณ อภิญฺเญยฺโย, โอทาทกสิณฺโณ อภิญฺเญยฺโย, อากาสกสิณฺโณ อภิญฺเญยฺโย, วิญฺญาณกสิณฺโณ อภิญฺเญยฺโย.

เกสา อภิญฺเญยฺยา, โลมา อภิญฺเญยฺยา, นขา อภิญฺเญยฺยา, ทนฺตา อภิญฺเญยฺยา, ตโจ อภิญฺเญยฺโย, มํสํ อภิญฺเญยฺโย, นฺหารู^๑ อภิญฺเญยฺยา, อญฺฺจิ อภิญฺเญยฺยา, ^๒อญฺฺจิมิลฺลชํ อภิญฺเญยฺโย,^๒ วกฺกํ อภิญฺเญยฺโย, หทยํ อภิญฺเญยฺโย, ยกนํ อภิญฺเญยฺโย, กิโสมกํ อภิญฺเญยฺโย, ปิหํ อภิญฺเญยฺโย, ปปฺปฬาสํ อภิญฺเญยฺโย, อนนฺตํ อภิญฺเญยฺโย, อนนฺตคฺคณฺโณ อภิญฺเญยฺโย, อุทริยํ อภิญฺเญยฺโย, กรีสิ อภิญฺเญยฺโย, ปิตฺตํ อภิญฺเญยฺโย, เสมฺหํ อภิญฺเญยฺโย, ปุพฺโพ อภิญฺเญยฺโย, โลหิตํ อภิญฺเญยฺโย, เสโท อภิญฺเญยฺโย, เมโท อภิญฺเญยฺโย, อสฺสุ อภิญฺเญยฺโย,^๓ วสา อภิญฺเญยฺยา, เขโพ อภิญฺเญยฺโย, สิงฺฆาณิกา อภิญฺเญยฺยา, ลสิกา อภิญฺเญยฺยา, มุตฺตํ อภิญฺเญยฺโย, มตฺถลฺลุงฺกํ อภิญฺเญยฺโย.

จกฺขายตณฺโณ อภิญฺเญยฺโย, รูปายตณฺโณ อภิญฺเญยฺโย. โสตายตณฺโณ อภิญฺเญยฺโย, สทฺทายตณฺโณ อภิญฺเญยฺโย. ฆานายตณฺโณ อภิญฺเญยฺโย, กนฺธายตณฺโณ อภิญฺเญยฺโย. ชิวฺหายตณฺโณ อภิญฺเญยฺโย,

^๑ ก. นหารู

^{๒-๒} ฉ. อญฺฺจิมิลฺลชา อภิญฺเญยฺยา

^๓ อ. อสฺสุ อภิญฺเญยฺโย

รสายตน์ อภิญญะยัม. กายตน์ อภิญญะยัม, โภฏจพพายตน์ อภิญญะยัม. มนายตน์ อภิญญะยัม, ฐมมายตน์ อภิญญะยัม.

จกขุชาต อภิญญะยยา, รูปชาต อภิญญะยยา, จกขุวิญญาณชาต อภิญญะยยา. โสตชาต อภิญญะยยา, สททชาต อภิญญะยยา, โสตวิญญาณชาต อภิญญะยยา. ฆานชาต อภิญญะยยา, กนุทธชาต อภิญญะยยา, ฆานวิญญาณชาต อภิญญะยยา. ชิวหาชาต อภิญญะยยา, รสชาต อภิญญะยยา, ชิวหาวิญญาณชาต อภิญญะยยา. กายชาต อภิญญะยยา, โภฏจพพชาต อภิญญะยยา, กายวิญญาณชาต อภิญญะยยา. มโนชาต อภิญญะยยา, ฐมมชาต อภิญญะยยา, มโนวิญญาณชาต อภิญญะยยา.

จกขุณุทริยัม อภิญญะยัม, โสติณุทริยัม อภิญญะยัม, ฆานินุทริยัม อภิญญะยัม, ชิวหิณุทริยัม อภิญญะยัม, กายินุทริยัม อภิญญะยัม, มนินุทริยัม อภิญญะยัม, ชีวิตินุทริยัม อภิญญะยัม, อิตถินุทริยัม อภิญญะยัม, ปุริสินุทริยัม อภิญญะยัม, สขินุทริยัม อภิญญะยัม, ทุกขินุทริยัม อภิญญะยัม, โสมนสสสินุทริยัม อภิญญะยัม, โทมนสสสินุทริยัม อภิญญะยัม, อุเปกขินุทริยัม อภิญญะยัม, สทฐินุทริยัม อภิญญะยัม, วีริยินุทริยัม อภิญญะยัม, สติณุทริยัม อภิญญะยัม, สมาริณุทริยัม อภิญญะยัม, ปณณินุทริยัม อภิญญะยัม, อนนณตณณสสสามิตินุทริยัม อภิญญะยัม, อนณณินุทริยัม อภิญญะยัม, อนณณตาวินุทริยัม อภิญญะยัม.

[๕] กามชาต อภิญญะยยา, รูปชาต อภิญญะยยา, อรูปชาต อภิญญะยยา. กามภโว อภิญญะยโย, รูปภโว อภิญญะยโย, อรูปภโว อภิญญะยโย. สลณภโว อภิญญะยโย, อสลณภโว อภิญญะยโย, เนวสลณภวานาสลณภโว อภิญญะยโย. เอกโวการภโว อภิญญะยโย, จตุโวการภโว อภิญญะยโย, ปณจโวการภโว อภิญญะยโย.

[๖] ปจมชฎานัม อภิญญะยัม, ทุตติชฎานัม อภิญญะยัม, ตติชฎานัม อภิญญะยัม, จตุตถชฎานัม อภิญญะยัม. เมตตยา เจโตวิมุตติ อภิญญะยยา, กรุณา เจโตวิมุตติ อภิญญะยยา, มุทิตยา เจโตวิมุตติ อภิญญะยยา, อุเปกขยา เจโตวิมุตติ อภิญญะยยา. อากาसानนจายตนสมาปตติ อภิญญะยยา, วิญญาณนจายตนสมาปตติ อภิญญะยยา, อากิณจณณายตนสมาปตติ อภิญญะยยา, เนวสลณภวานาสลณายตนสมาปตติ อภิญญะยยา.

อวิชชา อภิญญะยยา, สงขาราย อภิญญะยยา, วิญญาณัม อภิญญะยัม, นามรูป อภิญญะยัม, สพายตน์ อภิญญะยัม, ผสุโส อภิญญะยโย, เวทนา อภิญญะยยา, ตณหา อภิญญะยยา, อุปาทานัม อภิญญะยัม, ภโว อภิญญะยโย, ชาติ อภิญญะยยา, ชรามรณัม อภิญญะยัม.

อภิณหเยชยา. สงขารรา อภิณหเยชยา. วิณฺณฉฉ อภิณหเยชยํ. จกขุํ อภิณหเยชยํ ๆเปฯ ชรามรณฉ
 อภิณหเยชยํ, ชรามรณสมุทโย อภิณหเยชโย, ชรามรณนิโรโธ อภิณหเยชโย, ชรามรณสฺส
 สมุทยนโรโธ อภิณหเยชโย, ชรามรณสฺส ฉนุทราคนโรโธ อภิณหเยชโย, ชรามรณสฺส
 อสฺสาโท อภิณหเยชโย, ชรามรณสฺส อาทินโว อภิณหเยชโย, ชรามรณสฺส นิสฺสรณฉ
 อภิณหเยชยํ.

ทุกขํ อภิณหเยชยํ, ทุกขสมุทโย อภิณหเยชโย, ทุกขนิโรโธ อภิณหเยชโย,
 ทุกขนิโรธคามินี ปฏฺปิทา อภิณหเยชยา, ทุกขสฺส อสฺสาโท อภิณหเยชโย, ทุกขสฺส อาทินโว
 อภิณหเยชโย, ทุกขสฺส นิสฺสรณฉ อภิณหเยชยํ. รุปี อภิณหเยชยํ, รูปสมุทโย อภิณหเยชโย,
 รูปนิโรโธ อภิณหเยชโย, รูปนิโรธคามินี ปฏฺปิทา อภิณหเยชยา, รูปสฺส อสฺสาโท อภิณหเยชโย,
 รูปสฺส อาทินโว อภิณหเยชโย, รูปสฺส นิสฺสรณฉ อภิณหเยชยํ. เวทนา อภิณหเยชยา ๆเปฯ
 สลฺลฉา อภิณหเยชยา. สงขารรา อภิณหเยชยา. วิณฺณฉฉ อภิณหเยชยํ. จกขุํ อภิณหเยชยํ ๆเปฯ
 ชรามรณฉ อภิณหเยชยํ. ชรามรณสมุทโย อภิณหเยชโย, ชรามรณนิโรโธ อภิณหเยชโย,
 ชรามรณนิโรธคามินี ปฏฺปิทา อภิณหเยชยา, ชรามรณสฺส อสฺสาโท อภิณหเยชโย,
 ชรามรณสฺส อาทินโว อภิณหเยชโย, ชรามรณสฺส นิสฺสรณฉ อภิณหเยชยํ.

[๕] อนิจฺจานุปฺสฺสนา อภิณหเยชยา, ทุกขานุปฺสฺสนา อภิณหเยชยา, อนตฺตานุปฺสฺสนา
 อภิณหเยชยา, นิพฺพิทานุปฺสฺสนา อภิณหเยชยา, วิราคานุปฺสฺสนา อภิณหเยชยา, นิโรธานุปฺสฺสนา
 อภิณหเยชยา, ปฏฺปนฺนิสฺสคฺคานุปฺสฺสนา อภิณหเยชยา. รูปเป อนิจฺจานุปฺสฺสนา อภิณหเยชยา, รูปเป
 ทุกขานุปฺสฺสนา อภิณหเยชยา, รูปเป อนตฺตานุปฺสฺสนา อภิณหเยชยา, รูปเป นิพฺพิทานุปฺสฺสนา
 อภิณหเยชยา, รูปเป วิราคานุปฺสฺสนา อภิณหเยชยา, รูปเป นิโรธานุปฺสฺสนา อภิณหเยชยา, รูปเป
 ปฏฺปนฺนิสฺสคฺคานุปฺสฺสนา อภิณหเยชยา. เวทนาฯเปฯ สลฺลฉาย. สงฺขารเรสุ. วิณฺณฉฉ. จกขุํสุมี
 ๆเปฯ ชรามรณฉ อนิจฺจานุปฺสฺสนา อภิณหเยชยา, ชรามรณฉ ทุกขานุปฺสฺสนา อภิณหเยชยา,
 ชรามรณฉ อนตฺตานุปฺสฺสนา อภิณหเยชยา, ชรามรณฉ นิพฺพิทานุปฺสฺสนา อภิณหเยชยา,
 ชรามรณฉ วิราคานุปฺสฺสนา อภิณหเยชยา ชรามรณฉ นิโรธานุปฺสฺสนา อภิณหเยชยา, ชรามรณฉ
 ปฏฺปนฺนิสฺสคฺคานุปฺสฺสนา อภิณหเยชยา.

[๑๐] อุปฺปาโท อภิณหเยชโย, ปวตฺตํ อภิณหเยชยํ, นิมิตฺตํ อภิณหเยชยํ, आयุหนาศ
 อภิณหเยชยา, ปฏฺปิสนุฉิ อภิณหเยชยา, คติ อภิณหเยชยา, นิพฺพตฺติ อภิณหเยชยา, อุปฺปตฺติ

อนุปปาโท นิพพานนฺติ อภิญฺเษยํ, อปฺปวตฺตํ นิพพานนฺติ อภิญฺเษยํ, อนิมิตฺตํ
 นิพพานนฺติ อภิญฺเษยํ, อนุยฺหนา นิพพานนฺติ อภิญฺเษยํ, อปฺปฏฺิสนฺธิ นิพพานนฺติ
 อภิญฺเษยํ, อกฺติ นิพพานนฺติ อภิญฺเษยํ, อนิพฺพตฺติ นิพพานนฺติ อภิญฺเษยํ, อนุปฺปตฺติ
 นิพพานนฺติ อภิญฺเษยํ, อชาติ นิพพานนฺติ อภิญฺเษยํ. อชฺรา นิพพานนฺติ อภิญฺเษยํ,
 อพฺยชาติ นิพพานนฺติ อภิญฺเษยํ, อมตํ นิพพานนฺติ อภิญฺเษยํ, อโสโก นิพพานนฺติ
 อภิญฺเษยํ, อปฺริเทโว นิพพานนฺติ อภิญฺเษยํ, อนุปายาโส นิพพานนฺติ อภิญฺเษยํ.

อุปฺปาโท สงฺขารา, อนุปฺปาโท นิพพานนฺติ อภิญฺเษยํ, ปวตฺตํ สงฺขารา อปฺปวตฺตํ
 นิพพานนฺติ อภิญฺเษยํ, นิमितฺตํ สงฺขารา, อนิมิตฺตํ นิพพานนฺติ อภิญฺเษยํ, อายุหฺนา
 สงฺขารา, อนุยฺหนา นิพพานนฺติ อภิญฺเษยํ, ปฏฺิสนฺธิ สงฺขารา, อปฺปฏฺิสนฺธิ นิพพานนฺติ
 อภิญฺเษยํ, คติ สงฺขารา, อกฺติ นิพพานนฺติ อภิญฺเษยํ, นิพฺพตฺติ สงฺขารา, อนิพฺพตฺติ
 นิพพานนฺติ อภิญฺเษยํ, อนุปฺปตฺติ สงฺขารา, อนุปฺปตฺติ นิพพานนฺติ อภิญฺเษยํ, ชาติ สงฺขารา,
 อชาติ นิพพานนฺติ อภิญฺเษยํ, ชฺรา สงฺขารา, อชฺรา นิพพานนฺติ อภิญฺเษยํ, พฺยชาติ สงฺขารา,
 อพฺยชาติ นิพพานนฺติ อภิญฺเษยํ, มรณํ สงฺขารา, อมตํ นิพพานนฺติ อภิญฺเษยํ, โสโก
 สงฺขารา, อโสโก นิพพานนฺติ อภิญฺเษยํ, ปฺริเทโว สงฺขารา, อปฺริเทโว นิพพานนฺติ
 อภิญฺเษยํ, อนุปายาโส สงฺขารา, อนุปายาโส นิพพานนฺติ อภิญฺเษยํ.

ปจฺจกถาวโร.

[๑๑] ปฺริคฺคหฺนฺโต อภิญฺเษยโย, ปฺริวารฺนฺโต อภิญฺเษยโย, ปฺริปฺรฺนฺโต อภิญฺเษยโย,
 เอกคฺคหฺนฺโต อภิญฺเษยโย, อวิกฺเขปฺนฺโต อภิญฺเษยโย, ปคฺคหฺนฺโต อภิญฺเษยโย, อวิสาร์นฺโต
 อภิญฺเษยโย, อนาวิตฺนฺโต อภิญฺเษยโย, อนินฺชนฺโต อภิญฺเษยโย, เอกตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 จิตฺตฺตฺต จิตฺนฺโต อภิญฺเษยโย, อารมฺมณฺโต อภิญฺเษยโย, โคจฺรฺนฺโต อภิญฺเษยโย,
 ปหฺนฺโต อภิญฺเษยโย, ปฺริจฺจาณฺโต อภิญฺเษยโย, วุจฺจณฺโต อภิญฺเษยโย,
 วิวฺจฺจณฺโต อภิญฺเษยโย, สนฺต
 อภิญฺเษยโย, อนาสวฺนฺโต อภิญฺเษยโย, ตฺรณฺโต อภิญฺเษยโย, อนิมิตฺตฺตฺตฺตฺต
 อภิญฺเษยโย, อนุปฺปตฺต
 อภิญฺเษยโย, สฺสณฺต
 อภิญฺเษยโย, เอกฺรตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต

อนัตตตณฺณโจ^๑ อภิญฺเญโย, ยุกนทฺตณฺณโจ อภิญฺเญโย, นียฺยานนฺณโจ อภิญฺเญโย,
 เหตุญฺโจ^๒ อภิญฺเญโย, ทสฺสนนฺณโจ อภิญฺเญโย, อาธิปเตยฺยนฺณโจ อภิญฺเญโย.

[๑๒] สมถสฺส อวิกฺเขปนฺณโจ อภิญฺเญโย, วิปสฺสนาย อนฺนุสฺสนนฺณโจ อภิญฺเญโย,
 สมถวิปสฺสนานํ เอกรสฺนฺณโจ อภิญฺเญโย, ยุกนทฺตสฺส อนัตตตณฺณโจ อภิญฺเญโย,
 สิกฺขาย สมหาทานนฺณโจ อภิญฺเญโย, อารมฺมณฺสฺส โภจฺรนฺณโจ อภิญฺเญโย, สีนสฺส จิตฺตสฺส
 ปคฺคหฺนฺณโจ อภิญฺเญโย, อุตฺตสฺส จิตฺตสฺส วนิคฺคหฺนฺณโจ^๓ อภิญฺเญโย, อุกฺโวกุสฺสทฺธานํ
 อชฺฌนฺนเปกฺขนฺณโจ อภิญฺเญโย, วิเสสชาติคฺคนฺณโจ อภิญฺเญโย, อุตฺตริปฏฺิเวรฺรนฺณโจ
 อภิญฺเญโย, สจฺจจาทิสฺสมยฺนฺณโจ อภิญฺเญโย, นิโรเธ ปตฺติจฺจาปนฺณโจ อภิญฺเญโย

สทฺธินฺนทฺริยสฺส อธิโมกฺขนฺณโจ อภิญฺเญโย, วีริยินฺนทฺริยสฺส ปคฺคหฺนฺณโจ อภิญฺเญโย,
 สตินฺนทฺริยสฺส อฺปนฺณจฺานนฺณโจ อภิญฺเญโย, สมาริณฺนทฺริยสฺส อวิกฺเขปนฺณโจ อภิญฺเญโย,
 ปณฺณินฺนทฺริยสฺส ทสฺสนนฺณโจ อภิญฺเญโย.

สทฺธาพลสฺส อสฺสทฺธิเย อกฺมปิยฺนฺณโจ อภิญฺเญโย, วีริยพลสฺส โภสฺซเช อกฺมปิยฺนฺณโจ
 อภิญฺเญโย, สติพลสฺส ปมาเท อกฺมปิยฺนฺณโจ อภิญฺเญโย, สมาริพลสฺส อุตฺตจฺเจ อกฺมปิยฺนฺณโจ
 อภิญฺเญโย, ปณฺณพลสฺส อวิชฺชาย^๔ อกฺมปิยฺนฺณโจ อภิญฺเญโย.

สตีสมฺโพชฺฌนฺนคฺคสฺส อฺปนฺณจฺานนฺณโจ อภิญฺเญโย, ฐมฺมวិยสฺมฺโพชฺฌนฺนคฺคสฺส ปวิจฺยนฺณโจ
 อภิญฺเญโย, วีริยสฺมฺโพชฺฌนฺนคฺคสฺส ปคฺคหฺนฺณโจ อภิญฺเญโย, ปิตฺติสมฺโพชฺฌนฺนคฺคสฺส ฝรณฺนโจ
 อภิญฺเญโย, ปสฺสทฺธิสมฺโพชฺฌนฺนคฺคสฺส อฺปนฺณจฺานนฺณโจ อภิญฺเญโย, สมาริสมฺโพชฺฌนฺนคฺคสฺส
 อวิกฺเขปนฺณโจ อภิญฺเญโย, อฺปนฺณจฺานนฺณโจ อภิญฺเญโย, อฺปนฺณจฺานนฺณโจ อภิญฺเญโย.

สมฺมาทฺธิจฺิยา ทสฺสนนฺณโจ อภิญฺเญโย, สมฺมาตงฺกปฺปสฺส อภินิโรปนฺณโจ
 อภิญฺเญโย, สมฺมาวาจาย ปรีคฺคหฺนฺณโจ อภิญฺเญโย, สมฺมากมฺมมฺนตสฺส สมฺนฺณจฺานนฺณโจ
 อภิญฺเญโย, สมฺมาอาชีวสฺส โวทานนฺณโจ อภิญฺเญโย, สมฺมาวายามสฺส ปคฺคหฺนฺณโจ
 อภิญฺเญโย, สมฺมาสตียา อฺปนฺณจฺานนฺณโจ อภิญฺเญโย, สมฺมาสมาริสฺส อวิกฺเขปนฺณโจ
 อภิญฺเญโย.

^๑ น. นัตตตณฺณโจ

^๒ น.ม. เหตุญฺโจ. เอวมฺปริปี

^๓ น.ม. นิคฺคหฺนฺณโจ

^๔ ส. อภิชฺฌาย

[๑๓] อินุทริยานัน อธิปเตยฺยญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย, พลานัน อกมฺปิยญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย, โปษณฺจกานัน นิยฺยานญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย, มกฺคสฺส เหนตฺตญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย, สติปฺปญฺจกานานัน อุกฺกจกานญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย, สมมฺปปฺชานานัน ปทหนญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย, อิทฺธิปาทานัน อิชฺฌนญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย, สจฺจจกานัน ตถญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย, มกฺคกานัน ปฏฺธิปฺปสฺสทฺทญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย, ผลานัน สจฺจกิริยญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย.

วิตฺถกฺคสฺส อภินิโรปนญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย, วิจารสฺส อฺปวิจารญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย, ปิตฺติยา ผรณญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย, สุขสฺส อภิสนฺทหนญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย. จิตฺตสฺส เอกกญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย. อวาชฺชนญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย, วิชานนญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย, ปชานนญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย, สลฺลชานนญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย, เอกรสฺสญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย.

อภิลฺลญา ยถาตฺตญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย, ปริลฺลญา ตีรณญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย, ปหฺนสฺส ปรีจจกญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย, ภาวนฺยา เอกรสฺสญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย, สจฺจกิริยฺยา ผสฺสนญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย, ขนฺธจกานัน ขนฺธญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย, ธาตฺตุนัน ธาตฺตญฺโ จ^๑ อภิลฺลเยยฺโย, อายตฺตจกานัน อายตฺตญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย, สจฺจขตฺตจกานัน สจฺจขตฺตญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย, อสจฺจขตฺตสฺส อสจฺจขตฺตญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย.

[๑๔] จิตฺตญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย, จิตฺตจกานนฺตริกญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย, จิตฺตสฺส วุญฺจกานญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย, จิตฺตสฺส วิวญฺจกานญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย, จิตฺตสฺส เหนตฺตญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย, จิตฺตสฺส ปจฺจยญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย, จิตฺตสฺส วตฺถญฺโ จ^๒ อภิลฺลเยยฺโย, จิตฺตสฺส ภูมฺมญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย, จิตฺตสฺส อารมฺมณญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย, จิตฺตสฺส โคจฺรญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย, จิตฺตสฺส จริยญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย, จิตฺตสฺส คตฺตญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย, จิตฺตสฺส อภินิหารญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย, จิตฺตสฺส นิยฺยานญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย, จิตฺตสฺส นิสฺสรณญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย.

[๑๕] เอกตฺเต อวาชฺชนญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย, เอกตฺเต วิชานนญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย, เอกตฺเต ปชานนญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย, เอกตฺเต สลฺลชานนญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย, เอกตฺเต เอกโกทญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย, เอกตฺเต อฺปนฺนิพนฺธญฺโ จ^๓ อภิลฺลเยยฺโย, เอกตฺเต ปกฺขนฺทหนญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย, เอกตฺเต ปสฺสีทหนญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย, เอกตฺเต สนฺตฺติญฺจกานญฺโ จ อภิลฺลเยยฺโย,

^๑ จ.ม., อ. ธาตฺตญฺโ. เหวมฺปริปี

^๒ ม., อ. วตฺถญฺโ

^๓ ม., อ. อฺปนฺนิพนฺธญฺโ

เอกตฺเต วิมูจฺจนฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย, เอกตฺเต “เอตํ สนฺตฺน”ติ ปตฺสฺสนฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย,
 เอกตฺเต ยานิกตฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย, เอกตฺเต วตฺตฺกตฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย, เอกตฺเต อณฺุฉิตฺทฺโ จ
 อภิลฺลเษฺโย, เอกตฺเต ปริจิตฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย, เอกตฺเต สฺสฺมารทฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย,
 เอกตฺเต ปรีคฺคหฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย, เอกตฺเต ปรีวารฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย, เอกตฺเต ปรีปฺรฺทฺโ จ
 อภิลฺลเษฺโย, เอกตฺเต สโมชานฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย, เอกตฺเต อธิจฺ्ञานฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย,
 เอกตฺเต อาเสวณฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย, เอกตฺเต ภาวณฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย, เอกตฺเต พหุสฺสิกมฺมฺทฺโ จ
 อภิลฺลเษฺโย, เอกตฺเต สฺสฺมกฺกตฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย, เอกตฺเต สฺวิมฺตฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย,
 เอกตฺเต พุชฺฉณฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย, เอกตฺเต อณฺุพุชฺฉณฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย, เอกตฺเต
 ปฏฺิพุชฺฉณฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย, เอกตฺเต สมฺพุชฺฉณฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย, เอกตฺเต โพรชนฺทฺโ จ
 อภิลฺลเษฺโย, เอกตฺเต อณฺุโพรชนฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย, เอกตฺเต ปฏฺิโพรชนฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย,
 เอกตฺเต สมโพรชนฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย, เอกตฺเต โพรธิปฺกฺขิยฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย, เอกตฺเต
 อณฺุโพรธิปฺกฺขิยฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย, เอกตฺเต ปฏฺิโพรธิปฺกฺขิยฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย, เอกตฺเต
 สมโพรธิปฺกฺขิยฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย, เอกตฺเต โชตฺนฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย, เอกตฺเต อฺุชฺโชตฺนฺทฺโ จ
 อภิลฺลเษฺโย, เอกตฺเต อณฺุชฺโชตฺนฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย, เอกตฺเต ปฏฺิชฺโชตฺนฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย,
 เอกตฺเต สลฺยชฺโชตฺนฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย.

[๑๖] ปตฺตาปนฺทฺโ จ^๑ อภิลฺลเษฺโย, วิโรจณฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย, กิเลसानํ สนฺตฺตาปนฺทฺโ จ
 อภิลฺลเษฺโย, อมตฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย, วิมตฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย, นิมฺมตฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย,
 สมฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย, สมยฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย, วิเวกฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย, วิเวกฺจริยฺทฺโ จ
 อภิลฺลเษฺโย, วิราคฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย, วิราคฺจริยฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย, นิโรธฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย,
 นิโรธฺจริยฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย, โวสฺตฺคฺกตฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย, โวสฺตฺคฺกจริยฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย,
 วิมุตฺตฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย, วิมุตฺตฺจริยฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย.

ฉนฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย, ฉนฺทฺสฺส มฺลทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย, ฉนฺทฺสฺส ปาทฺทฺโ จ
 อภิลฺลเษฺโย, ฉนฺทฺสฺส ปฺรชานฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย, ฉนฺทฺสฺส อิชฺฉณฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย,
 ฉนฺทฺสฺส อธิโมกฺขฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย, ฉนฺทฺสฺส ปคฺคหฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย, ฉนฺทฺสฺส
 อฺุปฺจฺ्ञานฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย, ฉนฺทฺสฺส อวิกฺเขปฺทฺโ จ อภิลฺลเษฺโย, ฉนฺทฺสฺส ทฺสฺสนฺทฺโ จ
 อภิลฺลเษฺโย.

^๑อิ. ปกาสณฺทฺโ

วีริยญาโจ อภิญญะโย, วีริยสฺส มุลญาโจ อภิญญะโย, วีริยสฺส ปาทญาโจ อภิญญะโย,
 วีริยสฺส ปธานญาโจ อภิญญะโย, วีริยสฺส อิษฺฌนญาโจ อภิญญะโย, วีริยสฺส อธิโมกฺขญาโจ
 อภิญญะโย, วีริยสฺส ปคฺคหญาโจ อภิญญะโย, วีริยสฺส อุปญฺจานญาโจ อภิญญะโย,
 วีริยสฺส อวิกฺเขปญาโจ อภิญญะโย, วีริยสฺส ทสฺสนญาโจ อภิญญะโย.

จิตฺตญาโจ อภิญญะโย, จิตฺตสฺส มุลญาโจ อภิญญะโย, จิตฺตสฺส ปาทญาโจ อภิญญะโย,
 จิตฺตสฺส ปธานญาโจ อภิญญะโย, จิตฺตสฺส อิษฺฌนญาโจ อภิญญะโย, จิตฺตสฺส อธิโมกฺขญาโจ
 อภิญญะโย, จิตฺตสฺส ปคฺคหญาโจ อภิญญะโย, จิตฺตสฺส อุปญฺจานญาโจ อภิญญะโย,
 จิตฺตสฺส อวิกฺเขปญาโจ อภิญญะโย, จิตฺตสฺส ทสฺสนญาโจ อภิญญะโย.

วีรมฺสญาโจ อภิญญะโย, วีรมฺสาย มุลญาโจ อภิญญะโย, วีรมฺสาย ปาทญาโจ อภิญญะโย,
 วีรมฺสาย ปธานญาโจ อภิญญะโย, วีรมฺสาย อิษฺฌนญาโจ อภิญญะโย, วีรมฺสาย อธิโมกฺขญาโจ
 อภิญญะโย, วีรมฺสาย ปคฺคหญาโจ อภิญญะโย, วีรมฺสาย อุปญฺจานญาโจ อภิญญะโย, วีรมฺสาย
 อวิกฺเขปญาโจ อภิญญะโย, วีรมฺสาย ทสฺสนญาโจ อภิญญะโย.

[๑๗] ทุกฺขญาโจ อภิญญะโย, ทุกฺขสฺส ปีฬนญาโจ อภิญญะโย, ทุกฺขสฺส สงฺขตฺตญาโจ
 อภิญญะโย, ทุกฺขสฺส สนฺตปาญาโจ อภิญญะโย, ทุกฺขสฺส วิปริณามญาโจ อภิญญะโย.
 สมฺมทฺตญาโจ อภิญญะโย, สมฺมทฺตสฺส आयฺหนญาโจ^๑ อภิญญะโย, สมฺมทฺตสฺส นิทานญาโจ
 อภิญญะโย, สมฺมทฺตสฺส สลฺยโลคญาโจ อภิญญะโย, สมฺมทฺตสฺส ปลฺลิโพทฺตญาโจ อภิญญะโย,
 นิโรธญาโจ อภิญญะโย, นิโรธสฺส นิสฺสรณญาโจ อภิญญะโย, นิโรธสฺส วิเวกญาโจ
 อภิญญะโย, นิโรธสฺส อสงฺขตฺตญาโจ อภิญญะโย, นิโรธสฺส อมตฺตญาโจ อภิญญะโย,
 มคฺคญาโจ อภิญญะโย, มคฺคสฺส นิชฺฌานญาโจ อภิญญะโย, มคฺคสฺส เหตุญาโจ อภิญญะโย,
 มคฺคสฺส ทสฺสนญาโจ อภิญญะโย, มคฺคสฺส อาชิปเตยฺยญาโจ อภิญญะโย.

ตณฺญาโจ อภิญญะโย, อนตฺตญาโจ อภิญญะโย, สจฺจญาโจ อภิญญะโย, ปฏฺติเวทฺตญาโจ
 อภิญญะโย, อภิขานนญาโจ อภิญญะโย, ปริขานนญาโจ อภิญญะโย, ฌมฺมญาโจ อภิญญะโย,
 ธาตฺตญาโจ อภิญญะโย, ฌาตฺตญาโจ อภิญญะโย, สจฺจฉิกิริยญาโจ อภิญญะโย, ฝสฺสนญาโจ
 อภิญญะโย, อภิสมฺมญาโจ อภิญญะโย.

^๑ จ.ม. อยูหนญาโจ

[๑๘] เนกขมมํ อภิญฺเญยฺยํ, อพฺยาปาโท อภิญฺเญยฺโย, อาโลกสณฺญา อภิญฺเญยฺยา, อวิกฺเขโป อภิญฺเญยฺโย, ฌมฺมวตฺถานํ อภิญฺเญยฺยํ, ฌาณํ อภิญฺเญยฺยํ, ปาโมหฺหํ^๑ อภิญฺเญยฺยํ. ยฺยํ.

ปจฺจมชฺฌานํ อภิญฺเญยฺยํ, ทฺถุติยชฺฌานํ อภิญฺเญยฺยํ, ตติยชฺฌานํ อภิญฺเญยฺยํ, จตฺตชฺฌานํ อภิญฺเญยฺยํ. อากาसानนฺจายตฺนสฺมาปตฺติ อภิญฺเญยฺยา, วิญฺญาณนฺจายตฺนสฺมาปตฺติ อภิญฺเญยฺยา, อากิณฺจณฺจายตฺนสฺมาปตฺติ อภิญฺเญยฺยา, เนวสณฺญานานสณฺจายตฺนสฺมาปตฺติ อภิญฺเญยฺยา.

อนิจฺจานุปฺสฺสนา อภิญฺเญยฺยา, ทฺถุขานุปฺสฺสนา อภิญฺเญยฺยา, อนตฺตานุปฺสฺสนา อภิญฺเญยฺยา, นิพฺพิทานุปฺสฺสนา อภิญฺเญยฺยา, วิจารณ์ุปฺสฺสนา อภิญฺเญยฺยา, นิโรธานุปฺสฺสนา อภิญฺเญยฺยา, ปฏฺฐินิสฺสคฺคานุปฺสฺสนา อภิญฺเญยฺยา, ขยานุปฺสฺสนา อภิญฺเญยฺยา, วยานุปฺสฺสนา อภิญฺเญยฺยา, วิปริณามานุปฺสฺสนา อภิญฺเญยฺยา, อนิมิตฺตานุปฺสฺสนา อภิญฺเญยฺยา, อปฺปณฺหิตานุปฺสฺสนา อภิญฺเญยฺยา, สฺสณฺณตฺตานุปฺสฺสนา อภิญฺเญยฺยา, อธิปฺลวณฺณมฺมวិปฺสฺสนา อภิญฺเญยฺยา, ยถาภูตฌาณทฺสฺสนํ อภิญฺเญยฺยํ, อาทินวานุปฺสฺสนา อภิญฺเญยฺยา, ปฏฺฐิสฺงขานุปฺสฺสนา อภิญฺเญยฺยา, วิวฏฺฏฺฐานานุปฺสฺสนา อภิญฺเญยฺยา.

[๑๙] โสตาปตฺติมคฺคโค อภิญฺเญยฺโย, โสตาปตฺติผลสฺมาปตฺติ อภิญฺเญยฺยา, สกทาคามิมคฺคโค อภิญฺเญยฺโย, สกทาคามิผลสฺมาปตฺติ อภิญฺเญยฺยา, อนาคามิมคฺคโค อภิญฺเญยฺโย, อนาคามิผลสฺมาปตฺติ อภิญฺเญยฺยา, อรหตฺตมคฺคโค อภิญฺเญยฺโย, อรหตฺตผลสฺมาปตฺติ อภิญฺเญยฺยา.

อธิโมกฺขญฺเฐน สทฺธินฺทฺริยํ อภิญฺเญยฺยํ, ปคฺคหญฺเฐน วีริยินฺทฺริยํ อภิญฺเญยฺยํ, อุปฺภูจฺจานญฺเฐน สตินฺทฺริยํ อภิญฺเญยฺยํ, อวิกฺเขปญฺเฐน สฺมาธินฺทฺริยํ อภิญฺเญยฺยํ, ทฺสฺสนญฺเฐน ปณฺณินฺทฺริยํ อภิญฺเญยฺยํ, อสฺสทฺธิเย อกมฺปิยญฺเฐน สทฺธาพลํ อภิญฺเญยฺยํ, โกสฺสชฺเช อกมฺปิยญฺเฐน วีริยพลํ อภิญฺเญยฺยํ, ปมาเท อกมฺปิยญฺเฐน สติพลํ อภิญฺเญยฺยํ, อุทฺทจฺเจ อกมฺปิยญฺเฐน สฺมาธิพลํ อภิญฺเญยฺยํ, อวิชฺชาย อกมฺปิยญฺเฐน ปณฺณาพลํ อภิญฺเญยฺยํ, อุปฺภูจฺจานญฺเฐน สติสมฺโพชฺฌนฺจโค อภิญฺเญยฺโย, ปวิจฺยญฺเฐน ฌมฺมวิจฺยสมฺโพชฺฌนฺจโค อภิญฺเญยฺโย, ปคฺคหญฺเฐน วีริยสมฺโพชฺฌนฺจโค อภิญฺเญยฺโย, ฝรณฺญฺเฐน ปิตฺติสมฺโพชฺฌนฺจโค

^๑ จ. ปาโมหฺหํ

อภิณหฺยโย, อุปสมฺภูเจน ปสฺสทฺธิสมฺโพชฺฌงฺโก อภิณหฺยโย, อวิกฺเขปฺภูเจน
สมาธิสมฺโพชฺฌงฺโก อภิณหฺยโย, ปฏฺิสงฺขานฺภูเจน อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌงฺโก อภิณหฺยโย.

ทสฺสนฺภูเจน สมฺมาทิฏฺฐิ อภิณหฺยเยฯ, อภินิโรปนฺภูเจน สมฺมาสงฺกปโป อภิณหฺยโย,
ปรีคฺคหฺภูเจน สมฺมาวาจา อภิณหฺยเยฯ, สมฺภูจฺานฺภูเจน สมฺมากมฺมนโต อภิณหฺยโย,
โวทานฺภูเจน สมฺมาอาชีโว อภิณหฺยโย, ปกฺคหฺภูเจน สมฺมาวายาโม อภิณหฺยโย,
อุปฺภูจฺานฺภูเจน สมฺมาสฺติ อภิณหฺยเยฯ, อวิกฺเขปฺภูเจน สมฺมาสมาธิ อภิณหฺยโย.

อาธิปเตยฺยฺภูเจน อินฺทฺริยา อภิณหฺยเยฯ, อกมฺปิยฺภูเจน พลา อภิณหฺยเยฯ, นิยฺยานฺภูเจน
โพชฺฌงฺกา อภิณหฺยเยฯ, เหตฺุภูเจน มคฺโค อภิณหฺยโย, อุปฺภูจฺานฺภูเจน สฺติปฺภูจฺานา
อภิณหฺยเยฯ, ปทหนฺภูเจน สมฺมปฺปชานา อภิณหฺยเยฯ, อิชฺฌนฺภูเจน อิทธิปาทา อภิณหฺยเยฯ,
คตฺภูเจน สจฺจา อภิณหฺยเยฯ, อวิกฺเขปฺภูเจน สมโถ อภิณหฺยโย, อนุปฺสฺสนฺภูเจน
วิปฺสฺสนา อภิณหฺยเยฯ, เอกรสฺภูเจน สมถวิปฺสฺสนา อภิณหฺยเยฯ, อนตฺิวคฺตฺนฺภูเจน ยฺคนทฺธิ
อภิณหฺยเย.

สํวรฺภูเจน สีสฺวิสุทฺธิ อภิณหฺยเยฯ, อวิกฺเขปฺภูเจน จิตฺตฺวิสุทฺธิ อภิณหฺยเยฯ,
ทสฺสนฺภูเจน ทิฏฺฐิวิสุทฺธิ อภิณหฺยเยฯ, มุตฺตฺภูเจน วิโมกฺโข อภิณหฺยโย, ปฏฺิเวรฺภูเจน
วิชา อภิณหฺยเยฯ, ปรีจฺาคฺภูเจน วิมุตฺติ อภิณหฺยเยฯ, สมฺจุเจทฺภูเจน ขเข ฌาณํ อภิณหฺยเย,
ปฏฺิปฺปสฺสทฺฐฺภูเจน อนุปฺปาเท ฌาณํ อภิณหฺยเย.

[๒๐] ฌนฺโท มฺลฺลฺภูเจน อภิณหฺยโย, มนฺสิกาโร สมฺภูจฺานฺภูเจน อภิณหฺยโย, ผสฺโส
สโมชานฺภูเจน อภิณหฺยโย, เวทนา สโมสรณฺภูเจน อภิณหฺยเยฯ, สมาธิ ปมฺขฺภูเจน
อภิณหฺยโย, สฺติ อาธิปเตยฺยฺภูเจน อภิณหฺยเยฯ, ปญฺญา ตตฺตฺตฺรฺภูเจน^๑ อภิณหฺยเยฯ, วิมุตฺติ
สสารฺภูเจน อภิณหฺยเยฯ, อมโตคฺธิ นิพฺพานํ ปรีโยสานฺภูเจน อภิณหฺยเย.

เย เย ชมฺมา อภิณหฺยตา โหนฺติ, เต เต ชมฺมา ฌาตา โหนฺติ, ตํ ฌาตฺภูเจน ฌาณํ,
ปชานนฺภูเจน ปญฺญา. เตน วุจฺจติ “อิเม ชมฺมา อภิณหฺยเยฯ”ติ โสตาธาณํ ตํปชานนา
ปญฺญา สฺตมฺเย ฌาณํ.^๒

ทุตฺติยภาณวารโ.

^๑ น.ม. ตตฺตฺตฺรฺภูเจน

^๒ ม., อิ. ฌาณนฺติ. เอวมฺปรีปี

[๒๑] กถิ์ “อิเม ชมฺมา ปริณฺเอยฺยา”ติ โสดาวธานํ, ตํปชานนา ปณฺญา สุตมยฺ
ณานํ ?

เอโก ชมฺโม ปริณฺเอยฺโย, ผสฺโส สาสโว อูปาทานิโย. เทว ชมฺมา ปริณฺเอยฺยา,
นามนฺจ รูปนฺจ. ตโย ชมฺมา ปริณฺเอยฺยา, ติสฺโส เวทนา. จตฺตาริ ชมฺมา ปริณฺเอยฺยา,
จตฺตาริ ออาหารา. ปณฺจ ชมฺมา ปริณฺเอยฺยา, ปณฺจูปาทานกฺขนฺธา. ฉ ชมฺมา ปริณฺเอยฺยา,
ฉ อชฺชตฺติกานิ อายตฺตานิ. สตฺต ชมฺมา ปริณฺเอยฺยา, สตฺต วิญฺญาณภฺจิติโย. อภฺจ ชมฺมา
ปริณฺเอยฺยา, อภฺจ โลกshmฺมา. นว ชมฺมา ปริณฺเอยฺยา, นว สตฺตาวาสา. ทส ชมฺมา
ปริณฺเอยฺยา, ทสายนานิ.

สพฺพํ ภิกฺขเว ปริณฺเอยฺยํ. กิลฺจ ภิกฺขเว สพฺพํ ปริณฺเอยฺยํ ? จกฺขุํ ภิกฺขเว ปริณฺเอยฺยํ,
รูปา ปริณฺเอยฺยา, จกฺขุวิณฺยานํ ปริณฺเอยฺยํ, จกฺขุสมฺผสฺโส ปริณฺเอยฺโย, ยมฺปิทํ
จกฺขุสมฺผสฺสปฺจยา อูปฺปชฺชติ เวทิตํ สุขํ वा ทุกฺขํ वा อทุกฺขมฺสุขํ वा, ตมฺปิ ปริณฺเอยฺยํ.
โสตํ ปริณฺเอยฺยํ, สทฺทา ปริณฺเอยฺยา ๆเปฯ ฉานํ ปริณฺเอยฺยํ, คนฺธา ปริณฺเอยฺยา. จิวฺหา
ปริณฺเอยฺยา, รสา ปริณฺเอยฺยา. กาโย ปริณฺเอยฺโย, โฝฏฺจพฺพา ปริณฺเอยฺยา ๆเปฯ มโน
ปริณฺเอยฺโย, ชมฺมา ปริณฺเอยฺยา. มโนวิณฺยานํ ปริณฺเอยฺยํ, มโนสมฺผสฺโส ปริณฺเอยฺโย,
ยมฺปิทํ มโนสมฺผสฺสปฺจยา อูปฺปชฺชติ เวทิตํ สุขํ वा ทุกฺขํ वा อทุกฺขมฺสุขํ वा, ตมฺปิ
ปริณฺเอยฺยํ.

รูปํ ปริณฺเอยฺยํ. เวทนา ปริณฺเอยฺยา. สณฺหา ปริณฺเอยฺยา. สงฺขารา ปริณฺเอยฺยา.
วิณฺยานํ ปริณฺเอยฺยํ. จกฺขุํ ปริณฺเอยฺยํ ๆเปฯ ชรามรณํ ปริณฺเอยฺยํ ๆเปฯ อมโตคฺชํ นิพฺพานํ
ปริโยสานภฺจเนน ปริณฺเอยฺยํ. เยสํ เยสํ ชมฺมานํ ปฏฺฐิลาภตฺถาย วายมฺนตฺสฺส, เต เต ชมฺมา
ปฏฺฐิตฺทฺธา โหนฺติ. เอวํ เต ชมฺมา ปริณฺเอยฺยาตา เจว โหนฺติ ตีริตา จ.

[๒๒] เนกฺขมฺมํ ปฏฺฐิลาภตฺถาย วายมฺนตฺสฺส เนกฺขมฺมํ ปฏฺฐิตฺทฺชํ โหติ, เอวํ โส
shmฺโม ปริณฺเอยฺยาโต เจว โหติ ตีริโต จ. อพฺยาปาทํ ปฏฺฐิลาภตฺถาย วายมฺนตฺสฺส อพฺยาปาโท
ปฏฺฐิตฺทฺชํ โหติ, เอวํ โส shmฺโม ปริณฺเอยฺยาโต เจว โหติ ตีริโต จ. อาโลกสณฺณํ
ปฏฺฐิลาภตฺถาย วายมฺนตฺสฺส อาโลกสณฺณา ปฏฺฐิตฺทฺธา โหติ, เอวํ โส shmฺโม ปริณฺเอยฺยาโต เจว
โหติ ตีริโต จ. อวิกฺเขปํ ปฏฺฐิลาภตฺถาย วายมฺนตฺสฺส อวิกฺเขโป ปฏฺฐิตฺทฺชํ โหติ, เอวํ โส

ชมนโม ปริณวตาโต เจว โหติ ตีริโต จ. ชมนวตถานัน ปฏิตถตถาย วายมนตตส
ชมนวตถานัน ปฏิตถุโหติ, เอว โส ชมนโม ปริณวตาโต เจว โหติ ตีริโต จ. ฉานัน ...

มหาวคฺโค ปจโม.

ตสฺสุทฺททานัน

ฉานทิกฺกุจฺจ^๑ จ อสฺสาสา อินฺทฺริยฺ^๒ วิโมกฺขปฺลยฺจมา
คตฺติกมฺมวิปฺลตฺสา มคฺโค มณฺเฑน เต ทสฺสาคฺติ.
เอส นิกายวโร^๓ จปีโต อสฺสโม^๔ ปจโม จ ปวโร วรมคฺโคติ^๕

ยฺคนทฺธวคฺโค ทฺติโย.

ตสฺสุทฺททานัน

ยฺคนทฺธา^๖ สจฺจโพชฺฌนฺคา เมตฺตา วิราคปฺลยฺจมา
ปฏิสมฺภิตา ชมนจกฺกํ โลกุตฺตรพฺลา สฺสฺสฺสา^๗ เต ทสฺสาคฺติ.
เอส นิกายชเรหิ จปีโต อสโม ทฺติโย ปวโร วรวคฺโคติ.

ปฺลยวคฺโค ตฺติโย.

ตสฺสุทฺททานัน

ปฺลยว อิทฺธิ อภิสมโย วิเวโก จริยปฺลยจโม
ปาฎิหาริ สมสฺสี สติปฏฺจจนา วิปฺสฺสนา
ตฺติเย ปฺลยวคฺคฺมฺหิ มาติกาย จ เต ทสฺสาคฺติ.
มหาวคฺโค ยฺคนทฺโธ ปฺลยวคฺโค จ นามโต

^๑ น.ม. ฉานทิกฺกุจฺจ

^๒ อ. อินฺทฺริยวิโมกฺข...

^๓ น.ม. นิกายชเรหิ

^๔ น.ม. อสโม ปจโม ปวโร, อ. อสโม ปจโม วโร จ วคฺโคติ

^๕ น.ม., ส. วรวคฺโคติ

^๖ อ. ยฺคนทฺธา

^๗ น.ม. โลกุตฺตรพฺลสฺสฺสา

ตโยว วคฺคา อิมฺมุหิ ^๑	ปฏิสมฺภิตาปกรณ.
อนนฺตฺนยฺมคฺเคสุ	คฺมภีโร สาครูปโม
นภํ จ ตารกาภินฺณํ	ถฺโถ ชาตฺสฺสโร ยถา
ภทฺธิกาณํ วิสาลาเย	โยคินํ ฅาณฺโชนฺนติ.

ปฏิสมฺภิตามคฺคปาติ นิฏฺฐิตา.

^๑ฉ.ม. ติวคฺโค ยสฺส วิกุเขโป